

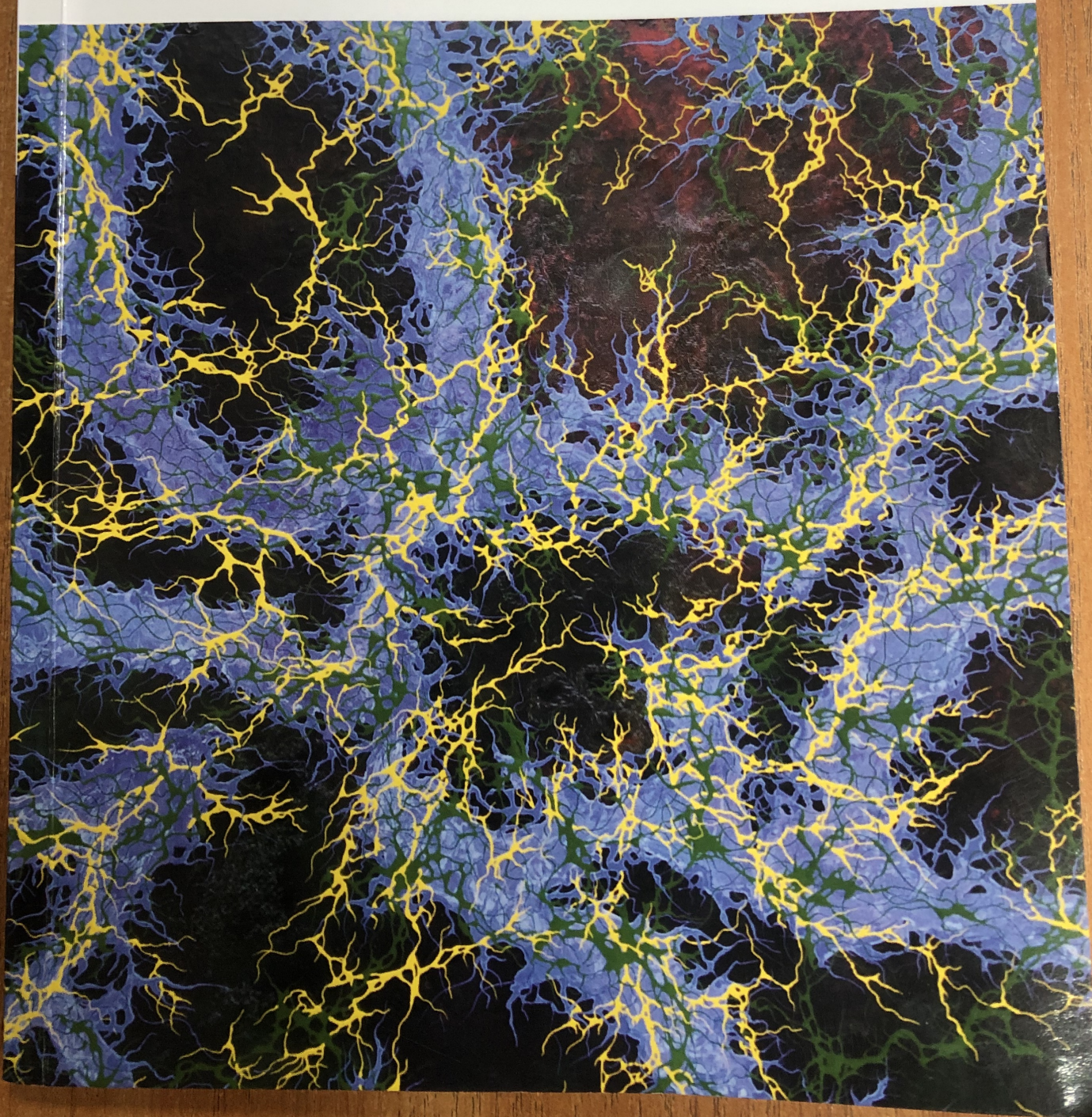
+ ✓

кр. с. 78

№ 8 (910), серпень 2020

ДЗВІН

література та мистецтво

ЗМІСТ

ПОЕЗІЯ

7

Любов Бенедишин
ХИТАЄ ДОЛЯ ТЕРЕЗИ

ЗА СТОЛОМ НОВЕЛІСТА

Василь Горбатюк
НІМФИ І САТИРИ У СПЛЕТІННІ
ВИНОГРАДНОЇ ЛОЗИ

16

Віктор Терен
ПРАПОР

26

Віктор Гребенюк
ПРИМАРА ПЛОЩІ

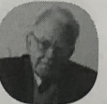
32

Олександр Мінович
ІЗ ДАЛЕКИХ ДОРІГ

36

Любомир Сенік
БОЖЕВІЛЛЯ

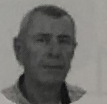
49

Сеяре Кокче
ПАМ'ЯТЬ, ЯКА БОЛИТЬ

58

Микола Береза
УРОК БІЛЯ ПІД'ІЗДУ

62

Василь Марочкін
ХВАЛА СОНЯЧНОМУ ЗАЙЧИКУ

71

Роман Офіцинський
ПРЯМИЙ ЕФІР

78

ЗА СТОЛОМ НОВЕЛІСТА

Роман Офіцинський

ПРЯМИЙ ЕФІР

Він просяк буквально наскрізь манією величі вже від нетривалого носіння професорської мантії. Про неї ще окатим школяриком із дитинства марив. Коли нарешті домігся професорства, пенсія розкрила обійми. Але тримався гордовито, вдавав парубка, веслами розправив плечі, випростався, немов хребет ковальським молотом вирівняли. Здавався вищим за свої метр сімдесят, якщо міряти босоніж і без капелюха.

Навіть із вірною дружиною, скрипалем театрального оркестру, далеко не пенсіонеркою, розлучився. За якийсь рік після срібного весілля. Видно, музикою сімейного марафону перенаситився, забаглося негучної медитативно-усамітненої прози. Благо діти повиростали, озолотили внуками. Виселився в діаметрально протилежний мікрорайон. На окраїні знайшов тихенький куточок, придбав невеличке помешкання у «хрущовці» – будинку, зведеному за його студентства. Знову по-сирітськи стартував з «нуля». Вабило магнітом аскетичної молодості. Віддавало щемом.

Для повної гармонії не вистачало, либонь, дрібнички: форменого одягу з лискучими нашивками заслуженого ветерана, золотистими значками-зарубками про подолання відомчих закрутів. І, підсміючись, утрирували університетські обсерватори, розмашисто закроєного під «аеродром» кашкета зі стилізованою дер-

жавною символікою. Ним іще шикують жовтороті офіцерики на безриб'ї, коли виділитися нічим.

Як би не згущували фарби, але службового мундира Іванові Богдановичу Яловому щиросердно хотілося, відколи демобілізувався з радянського Тихоокеанського флоту.

Доводилося вдягати звичайну цивільну ношу. На щастя, протягом довгих-предовгих літ вона наблизилася до статусу легко пізнаваної уніформи на всі пори року. Попри те темно-сині, відтінку морського шторму брюки, піджак і краватка, три жовтяво-білясті, мов прибережна піна у штиль, сорочки, туманно-сизуватий демісезонний плащ, коричневий берет немілітарного покрою і, найдивніше, вугільно-чорні шкіряні туфлі на низькому обцасі перебували в гарному стані. Тільки-но з полиць універмагу споживчої кооперації Радянського Союзу.

Розважлива неспішна хода по ритуальній діагоналі через усе древнє місто підкреслювала непорушність життєвих принципів професора Ялового. О, з яким артистичним запалом він ішов! Неквапливо. Плив. Наче галантний цісарський офіцер з ошатною дамою до танцю. Угору підбите волосся. Не якась там плебейська зачіска наліво чи направо, як у смертних із вуличної масовки. Саме підбите вгору. Подібне видивишся хіба що в шкільних

підручниках, на репродукціях гравюр з парсунами Наполеона та його достоту переможних до Ватерлоо маршалів.

Втім, цю абсолютно випадково підмічену схожість породила не потайна пристрасть до сліпого наслідування титанів. Яловому доводилося маскувати озерце залисини, запускаючи відрощене на потилиці пасмо. Аби не сповзало, густо змащував недорогим болгарським гелем. Щоранку рутинна процедура не забирала багацько часу. Вона зайвий раз переконувала, що професор шанував центральноевропейські смаки міської громади, намагаючись виглядати якомога ближче до соціальної ніші Провінційного університету. Принаймні – показним педантизмом у поведінці, акуратним голінням, регулярною окантовкою і стрижкою, стриманістю до вибриків привізної моди.

Сьогодні Іван Богданович не мав лекцій, тому не було жодної потреби дефілювати подіумом весняного міста у парадно-вихідній одязі власного дизайну і стилю – вимушеному замісникові уявного професорського мундира. Прокинувшись перед восьмою, він одягнувся в залишки гардеробу, в домашнє – дивом уцілілі з пори горбачовської перебудови польські «варені» джинси і старесенький бордовий шерстяний светр, вив'язаний дружиною в медовий місяць. Бозна-коли. Перед настінним дзеркалом у манюній ванній інстинктивно поправив свою унікальну зачіску, закріпив її, щоправда, вичавивши з тубика гелю набагато менше звичайного. Навіщо тратитися, лекційної вистави ж найближчої доби однаково не буде.

Сів у приземкувате крісло, обтягнене картатою тканиною, в якій блискавично вгадувався шотландський кілт. При нагоді воно служило скрипучою розкладачкою, швидко витягуючись вузьким ліжком під середній зріст. Радянський розмір. Не виспишся, але прилягти, подрімати, заснути можна. Проте, як незамінним предметом для нічлігу гостей – близької родини, раритетним кріслом давно не користувалися. І стежки родинних візитів позаростали.

І кріпильні шурупи розірвали дерев'яний каркас у кількох точках, де з'єднувалися секції. Металеві опори посередині розкладеного ліжка не трималися купи, тому його довелося б підпирати важкими «цеглинами» – стосиком grosбухів із професорової бібліотеки. Компенсаційна планка зламалася, прикрий виямок в узголів'ї цілком природно закривався декоративною подушечкою.

Який би пронизливий жаль не навівали понівечена сутність, хворі нутрощі, але всередині ветха конструкція безвідмовно служила надійним кріслом для роздумів і перепочинку. Респектабельна форма не відповідала струхлявілому змісту. У ньому Яловий провів уже величеський шматок життєвого відліку. І нинішнього ранку вмовстився в насидженому теплому гніздечку, поправивши перед тим складену вдвоє джергу – покривало з виваленої овечої шерсті. Двісті п'ятдесят гривень заплатив тогоріч продавцеві – верткій літній жінці з гірської глибинки. Якраз вертався через найближчий до дому базарчик із суботньої прогулянки до газетного кіоску.

Ці двісті п'ятдесят – не зовсім накладні для Івана Богдановича, всього-на-всього феодално-церковна десятина з його професорської платні. Ще є пенсія некопійчана. Придбання джерги, скажімо, було вкрай необхідним, вимушеним, але вдалим. Треба вигрівати радикаліт, простату, розквітлі пуп'янки підступних недуг, про які чомусь так безсовісно і безсоромно теревенили бадьорим голоском у телевізійних рекламних роликах, розриваючи найцікавіші сюжетні лінії художніх фільмів.

Магічні лікувальні властивості карпатської джерги видавалися безсумнівними для професора Ялового, вихідця з високогір'я, однойменного села, захищеного у віддаленій від центральних доріг ущелині. За якихось півтора покоління Ялове знайшло з-понад ста номерів до трьох десятків. Зате мініатюрне поселення, назване в честь пращура-першопоселенця, подарувало району й області славетну гвардію Ялових, коли поглянути на газетні вирізки, приклеєні на стенді в кімнатці початкової

ЗА СТОЛОМ НОВЕЛІСТА

школи. Інші прізвиська тут неохоче прижилися.

Розмінявши сьомий десяток, Іван Богданович усе рідше провідував батьківщину. Не часто вилізав і зі свого урбаністичного футляра, себто двокімнатної хрущовки на п'ятому, останньому поверсі. Містом spacerував у крайній потребі: щосуботи за свіжими газетами й у день занять, аби заодно самому провітритися. Не ранішні просив пари, а ті, що ближче до астрономічного полудня. Ненавидів пікову напругу, паводкові транспортні затори, загазованість, непривітну ранкову холоднечу.

Ота вроджена економність, ощадливість проявлялася не лише в чернечому побуті, а й у скупих фрагментарних відносинах із зовнішнім світом. Приміром, у його життєвому графіку не знайшлося вільного часу для підготовки принаймні одного кандидата наук, хоча б заради честолюбної престижної помітки в професійній автобіографії. Невидимий черв'ячок глибоко в'ївся у свідомість: «Не створи собі конкурента». Кіл хоч на маківці безупинно теши.

– В інших є. Це ж трамплін до почесного професора. Доважок до платні – відсотків тридцять, – пробував запобігливо напоумити недавно Ілько Степанович Лабух, університетський приятель.

– Ну то й що? Най споживають на здоров'я, – спроквола відбивався в тінистому дворіку ректорату Іван Богданович, вибравши у касі квітневий аванс.

– Насміхаються же, дурні безголови, граються твоїм прізвиськом. Мовляв, не Яловий, з великої букви з наголосом на третьому складі, а з малої наголошеної: яловий – пустий, неплодний.

Іван Богданович насупився, спохмурнів, скривився, наче на п'яті вискочив мазоль. Стоїчно паривував шпильку й одразу перевів стрілку, змінюючи тему:

– Зате декотрі гумористи неялові полюбляють хильнути алкоголю надміру. Падають через перила. Як ото професор Ціп минулого семестру. Скотився бідака з другого поверху вниз на підвальний сходовий майданчик. Її потім прибиральниці ледве відмили від професорської крові.

– А Ціпові? – в облесного Ілька Степановича миттю заблищали зіниці, бо новину з перчинкою прогавив, хоча щоднини моржем купався в крижаному потоці університетських інсинуацій, пліток, чуток, інтриг.

– Нічогісінько. Розсік трішечки шкіру над вухом, від того кров розтеклася калюжею, наче вино червоне з необачно перевернутої на столі пляшки. Карета швидкої примчала за лічені хвилини. Станція під боком. Подумай-но, його череп виявився настільки міцним, що сам не пошкодився і вміст зберіг у цілості.

– Справді нічогісінько.

– Та не зовсім щоб, – Яловий заводив у позірні нетрі, експресивно жестикулюючи. – Місяці зо три відлежав у лікарні з поламаними ребрами. Ясна річ, винуватцем призначили занизькі непрактичні перила, що спровокували курйозний випадок. Винятково електрогазозварники мали зайвий клопіт. Але короткий. На годинку-півтори.

– Мусили перила підняти! – мимовільно вигукнув Лабух, пройнятий пієтетом до техніки, бо в юності вчився на автослюсаря, лагодив електропраски замість хобі.

– Підварили під зріст пересічних професорів, аби ті не завдавали збитків державі лікарняними листками і не псували крайової статистики нещасних випадків на виробництві, – награним флегматичним тоном узагальнював Яловий.

– І стандартний аналіз на вміст алкоголю в Ціповій крові не зробили? – нетерплячий Ілько Степанович прагматично повернув Івана Богдановича у вузьке фактографічне русло. У його допитливому виразі обличчя читалося: «Не тягни kota за хвіст, Іванку. У небі птахи ширяють, відаємо з ясел дитячих, а ми ж то землю чалапаємо». Вичерпне професорське роз'яснення не забарилося:

– Відійшли від стереотипу, Іллюшо. По-перше, це ж не дорожньо-транспортна аварія, котра призвела до жертв і заслужила прямого включення у вечірньому випуску теленовин безпосередньо із закривавленого місця трагічної події.

По-друге, коли після чергового тривіального засідання кафедри випили, то в Ціпа силою ніхто не вливав. Він уже язиком заплітав, коли прийшов. По-третє, шановний друже, май Бога у череві. Якби в реанімації діагностували сп'яніння, Ціпові б не оплатили лікарняний. В'язка пляма пекучої ганьби покрила б увесь Провінційний. І не в будень – якраз перед виборами в парламент. Ректор Котел саме перед усіма на повен голос тішився, що записався у прохідну десятку до правлячого блоку партій.

– Його рейтинг зашкалював, – підтакнув Лабух і закивав нестриженою головою, імітуючи всезнайку, але в ту ж мить Яловий без церемоній відправив його у нокдаун:

– Ніби. Бо насправді Котел опинився, вибач Іллюшо, у задньому проході – двохсотим номером. Та чорт із ним, – і поки співрозмовник приходив до тями, з іронією, в'їдливо провадив далі. – Відгомін долинув би до столиці. У Києві перемили б кісточки розчином кусючої соди: що ж це за університет, коли його коридорами п'яні професори вештаються, розводять антисанітарію, зі сходів падають, лоби розбивають. А так на випередження підібрали ненав'язливу маскувальну вуаль: спіткнувся, ногу поставив необачно. Правдоподібно? Абсолютно. І з абстинентами, з найтвезішими не раз трапляється.

На хвилі маєстатичного піднесення Іван Богданович замовчав. Пильно подивився у наелектризовані вічі Ілька Степановича й притишено потягнув убік таємничу завісу:

– І, друже, по-четверте. Те, що залишилося за кадром... Ціп же не одинцем сходить. Із колеґинею, кандидаткою наук торішньої випічки. Попідруки. Неждано лякливо-чорна кішка пробігла. Доля... Добре, що поза кадром...

Лабух екзальтовано прицмокнув. Яловий не сумнівався, що наступні дні розкуйовджений, невгамовний та комунікабельний приятель присвятить скрупульозній реставрації та повторному розголосу призабутої вузькими колами справи, котру вчасно затерли, пригасили, і вона не вибухла скандалом.

«Не сотвори собі конкурента, – заспокоювався вдома Іван Богданович, вигріваючись у кріслі. – Краще не виховати жодного учня-ученого, ніж рівнятися на пролазливого колеґу Лабуха. Категорично. Наплотив кандидатів, а свою ж докторську дисертацію вистачило духу прочитати до заголовка першого розділу». Злі язики списали цю неміч на технічні помилки перекладу. Взяв звідкись товстувату книженцію маловідомого англійського вченого, з хорошими графічними ілюстраціями, попросив студента-поліглота письмово переповісти. Зекономив купу грошей на перекладі, тож сторінки після сімнадцятої за текстуально-змістовою логікою не збігалися. Не докторська, а уривки з альманаху абракадабри. Найцінніша у ній сріблянкою тиснена палітурка, бо захист припав на інфляційний стрибок. Російський картон удвічі подорожчав.

Знакова авантюра вхопила за живе падку на вірогідні чутки учену публіку Провінційного університету, на рік із гаком вивела з рівноваги. Аж простакуватого Ціпа заціпило, не менш удачливого спритника. Обійшлося без інсультів, інфарктів, психіатричних втручань. А рани на колінах як на псові зарубцювалися. Простоюючи в столичних кабінетах місяцями навколішки, Ілько Лабух виклянчив не лишень із захисною голограмою пластиковий диплом доктора, а й бравурне звання «Заслужений діяч науки і техніки України». Цим шокував удруге, добив, розмастив тонюсіньким шаром по скрипучій підлозі недовірливу громаду, котра з нетерпінням очікувала вердикту справедливості. «Що за країна!» – тижнями відходили, тричі на день пили заспокійливі краплі хворі на серце.

Зручніше вмостившись на оздоровчій джерзі, вибритий та причесаний професор Яловий обережно взяв лівою рукою пульт. Увімкнув телевізор. Любив ранкові програми. Заряджали, додавали тону, в поєднанні, звісно, з аристократичним сніданком – чашка фіточаю, ложка меду, двійко сирих перепелиних яєць, скибка бородинського хліба, намащена вершковим маслом найвищої жирності.

ЗА СТОЛОМ НОВЕЛІСТА

Недовго каналами блукав, натискаючи клавіші. Ось у прями́й ефір Першого національного нарешті додзвонився знервований слухач. Відрекомендувався батьком студента природничого факультету Провінційного університету. Від несподіванки помисливий Іван Богданович здригнувся, напружився, ледь не захлинувся ковтком гарячого чаю, адже згадали його робоче місце. Емоційний батько тут же безпардонно, без «добрий день» вривав по вухах:

– Що ви там у студії перед камерами мудруєте, втираєте про захмарні діапазони наукового поступу, модерні освітні інновації на вітчизняних теренах. Ліпше б навели простеньку дисципліну, елементарний порядок у професорській корпорації та серед обслуговуючого персоналу. А то ж на кафедрі прикладної біохімії Провінційного університету методист Антоненко лика не в'яже, вічно п'яна зранку, від початку трудового дня, а професор Крутивус – задовго. З удосвіта.

Кинув слухавку. Або ж його обірвали з вини оператора зв'язку. Вродлива молоденька ведуча знітилася, воду затиснула в роті. Огрядний чиновник з міністерства побуряковів, наче сам щойно хильнув грам двісті горілки залпом. За мить найшовся, поправив дужку окулярів, набрав у легені повітря, вичавив упевнено: «Неодмінно з'ясуємо, винних притягнемо». Відтак причепури́в, пригладив, прогнав сизі хмари на безпечну віддаль.

Спітнілий, з поблідлим лицем, порізаним червонястими пасмугами, Яловий в'яло продовжив сніданок. Додивлявся передачу з полегшенням, з адреналіном у нормі. Його страждальне прізвище не прозвучало. Ні-ні, у праці та на дозвіллі він – викапаний англосаксонський пуританин. Якщо бавився спиртним, то поза компаніями, без свідків, під одіялом. Аби ніхто-ніхто... Парти́йно-сталінська звичка.

Не втримався, не зволікаючи, зателефонував декану Миколі Григоровичу Носику, попередив про розставлені пастки щодо деяких колег з факультету. Співчутливо-лагідним тембром вказав на засвічених в ефірі поіменно. Зробив два додаткові

дзвінки «по секрету». Насамперед конфіденційно застрахував імовірне відлуння в любого базікала Ілька Степановича Лабуха, котрий щойно звільнився від виснажливих уточнень щодо обставин вільного падіння, геройського стрибка без парашута феноменального відчайдуха Андрія Ігоровича Ціпа.

Потім розрум'янілий Яловий хапливо набрав домашній номер телефону популярного в університеті белетриста Дмитра Олеговича Гривки. Розрахунок вирізнявся філігранністю. Якщо наївний з вигляду Лабух неперевершений у царині усного мовлення, з письмом у нього з юних літ не склалося, то сивобородий Гривка є метром визнаним у художній інтерпретації нижньої білизни реальних прототипів. Його прозові томики стоять на полицях домашніх бібліотек у не одного десятка вихоплених з університетської гущі героїв, увічнених ще за життя. Одначе найгучнішого визнання і воістину титанічних успіхів за півстоліття кипучої творчості Дмитро Олегович досяг у жанрі анонімок і доповідних. Подеколи з лупою не розібрати, де фіксаж документальний, а де мистецький вимисел. Із кимсь квітався, а десь брався за ексекуючу на ентузіазмі, за сторонньою підказкою, щоби чорнило таланту не закисало, не засохло.

Виконавши делікатну суспільну функцію, Іван Богданович зморено переключився, став обмірковувати розв'язок наукової проблеми, що з півроку вже немовби в декількох напрямках продірявила тверду кістяну оболонку його головного мозку. Аби зручніше спині, підклав м'яку подушку, набиту гусячим пір'ям. Вимкнув телевизор. Притягнув ближче письмового столика, що за телесеансів відсувався вправо, до стіни. На ньому постійно лежали наготові чисті аркуші паперу, підструганий олівець і кулькова ручка. Занадто по-старечому, або, ровесники рекли, по-стариковськи, як на вік розгулу ноутбуків, але надійніше. Написане пером і замашною сокирою не вирубати, і комп'ютерні віруси не з'їдять.

Не думалося, не міг зосередитися, щось відволікало. Прочинивши балконні двері,

професор впустив у квартиру свіже повітря. Ступив на крихтний балкончик. Ідилічний пейзаж. Замилувався. Кущі й дерева вистрілювали зеленими листочками і гамірливим щебетанням пташок. Розкошувало сонце, проганяючи ранкову прохолоду. На причепленому до віконної рами надвірному термометрі яскраво-червоний стовпчик вряди-годи ночами опускався до

плюс десяти за Цельсієм. Натомість до полудня довкілля розігрівалося до двадцяти з чубком.

Замлоїло. Від приміського села тягло гноєм. Його розкидали на полях і городах. Середина квітня. Завтра-позавтра візьмуться за оранку. Простелиться ніжно-пахкий аромат розораної хлібородної ниви.

м. Ужгород

ГАЛЕРЕЯ «ДЗВОНА»
Петро Грицюк. Львів, будинок Івана Франка, 1900-ті роки, 30x21,
папір, олівець (авторська техніка – графічний кракелюр), 2018 р.